

Az árjegyzékekről.

A könyvnyomdászat egyik legnagyobb forgalmát ez idő szerint az árjegyzékek képezik. Nem lesz tehát érdektelen, ha ez ággal egy kissé bővebben foglalkozom, mert ez által is tisztulnak a különféle nézetek és a helyes irányt követve, szabatos, egyöntetű munkánkkal nemcsak hogy a megrendelőket elégitjük ki, hanem azok számát is szaporítjuk.

Az árjegyzékek a reklámok hazájában, Amerikában, már e század közepén nagy lendületnek örvendtek és manapság már minden egyes gyáros, iparos és nagykereskedő mesés mennyiségben készítteti azokat.

Amerikát e téren csakhamar követték Anglia, Német- és Franciaország és a többi kiterjedt iparú európai államok, mert ezek iparosai és kereskedői belátták, hogy az árjegyzékekkel a különféle megrendelőknek és ismételadóknak mintegy minta-gyűjteményt nyújtanak és így az azok készítésére fordított költség nemcsak hogy megtérül, hanem a vevők vagy megrendelők számának növekvésével nevük ismertté válik s ez által jövedelmük is mindinkább fokozódik.

Hazánkban körülbelől egy évtizede, hogy az árjegyzékek némi lendületet vettek és ma már nálunk is található oly czégeket, a melyek e nemű szükségleteiket 50—100.000 példányban készíttetik.

Ezek után áttérve az árjegyzékek szedésének mikéntjére, azt a következőkben foglalom össze:

Az árjegyzékek, mivel többnyire liniákkal vannak ellátva, a táblázatos szedés keretébe tartoznak; ezekből is a fősúly a pontos beosztás- és kiszámításra fektetendő.

Az árjegyzékekhez, mivel azok különféle alakúak, leginkább petit betű használtatik. Előfordulnak ugyan tizenhatodréteűek is, ezeket nonpareilleből, a folio-alakúakat pedig garmondból szokás szedni; de általában véve a petit betű az irányadó.

A beosztást mindenkor úgy kell eszközölnünk, hogy a szöveg és a linia, vagy a számok és a linia közt mindig egy kevés üres tér maradjon. Ez úgy értelmezendő, hogy ha egy árjegyzéknél az első rovat a folyó szám, a második a tárgy megnevezése és ezek után következnek a kg., mm., frt, kr. stb. rovatok, ezeket úgy oszszuk be, hogy a liniára ne tapadjanak, mert ez által nem csak a nyomást nehezítjük meg, de a szemre is rossz hatással van az, ha egyik rovatban a szükségesnél több a beosztás, míg a másikban a szöveg a liniára tapad.

A leghelyesebb eljárás, ha a kiszámítás alkalmával kikeressük a folyó szám és a többi számrovatok legnagyobb számait és azok méretéhez képest osztjuk be a rovatokat, hogy azok az egész árjegyzékben, a mennyire ez lehetséges, egyöntetűen legyenek tartva. Mert igen sokszor előfordul, hogy míg az egyik oldalon valamelyik számrovatban csak három

szám fordul elő, addig a másik oldalon már négy vagy öt, sőt több számot is találunk és így az ilyen oldalak kiszámítását sok esetben újra kell eszközölnünk. mert az itt talált számok nem férnek az illető rovatokba, vagy pedig azokat keskeny számokból kellene szedni; már pedig az ilyen eljárás mellett vagy a rovatok nem lennének egyöntetűek, ha pedig az utóbbi módot követjük, akkor meg munkánk felületesebb látszik.

A kiszámítás alkalmával ügyelnünk kell arra is, hogy ha esetleg a szöveg ritkítva lesz, a számrovatok is könnyen ritkíthatók legyenek.

Az árjegyzékeknél a liniákat épp úgy alkalmazzuk, mint általában a táblázat-szedésnél. A fejnél fent szegély- vagy negyedpetit vastag (fette) liniát, az oldalaknál félvastagot vagy nyolczadpetit vastagot és a rovatok közt duplafinom és finom liniákat.

Oly árjegyzékeknél, a hol az oldalak folyó számokból, tárgy-megnevezésekből, esetleges méret-számok és az árak rovataiból állanak s a főcímrre vonatkozó, oldalakra menő szöveg következik, a tárgyak megnevezését félvastag (halbfette) betűből szedjük, míg a többi hozzá tartozó szavakat közönségesből. A kezdősort tompán, illetve kieresztve szedjük és csak az esetleges második vagy többi sorokat húzzuk be, kisebb alaknál egy, nagyobbánál két négyzettel, s a szavak után maradó ürességet kipontozzuk.

A sorok kipontozásához a legalkalmasabbak az úgynevezett divatos (moderne) négyzetpontok, melyek a betűtest egész fölületét fődik. Ezek alkalmazásával azt érzük el, hogy a kipontozott sor vége egy vonalban áll az előtte vagy utána levő sor vég-

betűjével, míg az egypontú négyzetpontok, mivel a pont a betűtest közepén van, mindig beljebb esik. A pontozatok közé négyzeteket rakunk, de úgy, hogy az egymás alá eső kipontozott soroknál minden második sor végére is adunk egy négyzetet; ez által az olvasást, valamint az árak keresését megkönnyítjük. Szabály az is, hogy teli sorra csak teli pontozás következhet.

Az ilyen árjegyzékeknel a főcímet a tárgyak megnevezésének megfelelő félvastag betű tertiájából, az alárendelt címeket pedig cicero vagy garmond félvastagból, a folyó és esetleges más számrovatokat közönségesből, míg az árakat félvastag számokból szedjük.

Figyelembe veendő, hogy a folyó szám, vagy az oldalak elején levő rovatok számai vagy szövege az árjegyzék szövegének első (tompá) soraival állítandók egy vonalba, míg a frt, kr. és a szöveg után következő esetleges többi rovatok számai vagy szövege az utolsó, vagyis a kipontozott sorokkal állítandók egy vonalba.

Igen sokszor előfordul, hogy a tárgyak megnevezésénél a sor elején egymás alá kerülő kiemelendő szavak vagy nevek egy és ugyanazok; ily esetekben a kiemelendő szót vagy nevet egy oldalon csak egyszer szedjük ki, a többi soroknál pedig idézőjelekkel pótoljuk.

Sok szedő az idézőjelet az illető szó közepére állítja; már pedig ha egy oldalon tíz-húsz kiszedett sor fordul elő és mindegyik sort négy-öt idézőjeles sor követi, a kiszedett sorok kiemelt szavai hol hosszabbak, hol rövidebbek és így az illető szavak közepére állított idézőjelek is hol kijebb, hol beljebb

esnek. Ez nemcsak szemet sértő, de a szedőnek a zárkákval való babrálás és középre kizárással munkája is megnehezítették. Leghelyesebb az előforduló idézőjeleket mindenütt két négyzettel, ha pedig nagyon rövidek a pótlendő szavak, úgy csak egy négyzettel behúzni; ez által munkánk nemcsak könnyebb, hanem az aesthetika szempontjából helyesebb is lesz.

Az idézőjelek után következő szavak kezdőbetűi egy vonalba állítandók.

Ügyelnünk kell arra is, hogy az oldalokat mindenkor tárgy-megnevezéssel kezdjük és sohasem az illető cikk második vagy harmadik sorával, azaz a tételt nem szabad megtörni vagyis két oldalra osztani; mert így az olvasó bárhol üti is fel az árjegyzéket, mindenütt tárgymegnevezést talál és ezzel már lényegileg is sokat nyer az illető árjegyzék.

Vannak kéthasábosan szedett árjegyzékek, hol az egyik hasáb magyar, a másik német szövegű; a két hasáb közti választékot az illető tárgyra vonatkozó ábra képezi. Itt is az egyöntetűséget kell szem előtt tartanunk, úgy a címekre, mint a szöveg betűire nézve. A szöveget, ha csak lehetséges, mindenütt úgy kell beosztanunk, hogy az az ábra magasságát teljesen kitöltse. Ilyeneknél az utasítás nem sokat használ; itt leginkább csak a szedő találékonysága és értelme segíthet. Előfordul, hogy a szöveg az ábra méretéhez kevés; a mikor aztán a különféle árákat, a mérekszámokkal együtt, a magyarnál úgy mint a németnél, szintén kiszedhetjük; míg ellenben ha a tér kevés, úgy ezeket a két részhez csak egyszer szedjük ki.

Árjegyzékeknel ábrákat ezen kívül még sokféleképen lehet elhelyezni és e tekintetben az eljárás

többnyire a megrendelő utasítása szerint történik. Ábrákat elhelyezhetünk az oldalakon fent, lent vagy a középben, hanem ily esetben szükséges, hogy azok vagy aláírással vagy folyó számmal legyenek ellátva.

A kéthasábos és ábrákkal ellátott árjegyzékeknel a címek, vagyis a tárgy-megnevezések mindenütt az illető hasáb közepére állítandók. A főcímeket ezeknél is félvastag tertiából, a tárgy-megnevezések félvastag ciceróból vagy garmondból, a szöveg többi része, a méret-számok és az árak a már fentebb elmondott eljárás és beosztás szerint szedendők.

Találunk ugyan kéthasábos magyar és német szövegű árjegyzékeket, melyekben a német szöveg cursiv betűből van szedve. Tagadhatatlan, hogy a kéthasábos árjegyzékek közt ezek a legszebbek; de ilyenek kiállítására csak nagy nyomda vállalkozhatik, mert egy terjedelmesebb árjegyzékhez szükségeltető nagymennyiségű és sokféle cursiv fölött csakis ez rendelkezik. Kisebb terjedelmű ilyenmű munkákat kisebb nyomda is készíthet ugyanily módon, de csak az esetben, ha az előforduló címeknek megfelelő félvastag cursiv áll rendelkezésére.

A beosztás alkalmával ügyelnünk kell, hogy a német rész címei és szövege a magyar részszel egy vonalban álljanak. Úgy kell beosztanunk, hogy ne legyen egyik hosszabb mint a másik, hanem egyformán kezdődjék és végződjék.

E fajta nyomtatványoknál az is szokásos, hogy az oldalakra, mint az élő lapcímeket, a kibocsátó cég nevét és üzleti helyiségét rá kell szedni. Az e célra alkalmas betűfaj megválasztása csakis az alak nagyságától függ. Nyolczadrétű alakhoz elég, ha nonpareille vagy petit, negyed- és ívrétűhez garmond

illetve cicero versalisokat, esetleg szép metszésű gömbölyded cursiv betűt alkalmazunk. Megjegyzendő, ha a név mellé még utca és házszám is jön, akkor *csak* a nevet vagy semmit se szedünk versalisból. Különben is sokkal szebb a sor az árjegyzék fején, ha az egyforma betűkből van, mint ha az eleje versalisból, a vége pedig current betűkből szedetik.

Az oldalak alján némely helyen használni szokott megjegyzéseket vagy figyelmeztetéseket félvastag petitből szedjük.

Ha az oldalokat esetleg be kell keríteni, akkor e célra az egyszerű liniák felelnek meg leginkább; mert egyfajta körzetből annyi készlet egy nyomdában sincs, a mennyi egy ív bekerítéséhez szükséges; míg ennyi liniával a kisebb nyomda is renkezik. Körzetnek a legmegfelelőbbek a félvastag vagy nonpareille sarkokkal duplafinom liniák.

Bekerített oldalaknál a lapcímet és számot a kereten belülre teszszük, és egy vonallal a sor nagyságához mért beosztás mellett a szövegtől elválasztjuk.

Árjegyzékeknél a címlapra igen nagy súlyt kell fektetni. Ennek sohasem szabad a szemlélőre olyan benyomást gyakorolni, mint a könyvczímnek. Többnyire azonban litografizott borítékokat használnak, melyek a gyár vagy üzlethelyiség rajzával, kiállítási érmekkel stb. vannak ellátva.

Újabb időben igen szép árjegyzék-borítékok készültek könyvnyomdai úton is, melyek méltán díszere válnak hazai iparunknak. Ilyenek készítésénél szép, csinos kereteket alkalmazhatunk, akár többszínű nyomásban is; a sorok számára pedig szép választékos betűket; iparkodjunk továbbá helyes beosztás és a címlapon elhelyezendő képek ízléses csoportosításával

az egész árjegyzéknek összhangot adni, hogy a szemlélőre már maga a címlap, ha mindjárt egyszerűségével is, jó benyomást gyakoroljon.

Arra is ügyeljünk, hogy túlbuzgalmunk el ne ragadjon és a címlap szedésénél mindenkor különbséget tudjunk tenni egy *vaskereskedő* meg *magkereskedő* árjegyzéke között.

Hiszem, hogy nálunk is nemsokára eljön az az idő, midőn a vidéki nyomdász jövőjét nem egy heti lap kiadása, hanem különféle árjegyzékek minél jobban és minél nagyobb mennyiségben való előállítása fogja biztosítani.

Gelberger Mihály.